

**MIRZACHO‘LNI O‘ZLASHTIRISH VA KO‘CHIRISH SIYOSATI:
TARIXIY-TAHLILIY YONDASHUV**

Abdumatov Alisher Axmatkulovich
GulDU tarix kafedrası o‘qituvchisi
abdumatovalisher@gmail.com

Rayimjonov Ismoiljon Xoshimjon o‘g‘li
GulDU tarix kafedrası o‘qituvchisi

Egamqulova Husnora Davlatbek qizi
GulDU 3-bosqich talabasi
husnoraegamqulova7@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada Mirzacho‘l vohasining o‘zlashtirilishi jarayonida amalga oshirilgan ko‘chirish siyosati, bu hududga ko‘chib kelgan aholining ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli, o‘zlashtirish siyosatining oqibatlari va demografik o‘zgarishlar tarixiy va tahliliy asosda yoritilgan. Mirzacho‘lni o‘zlashtirish va ko‘chirish siyosati, o‘zining tarixiy, ijtimoiy va siyosiy ahamiyati bilan keng tarqalgan mavzulardan biridir. Ushbu masala ko‘p yillar davomida tadqiqotchilar, siyosatshunoslar va tarixchilar tomonidan o‘rganilgan bo‘lib, uning markazida ijtimoiy-geografik o‘zgarishlar, etnik muvozanat, davlat siyosati va iqtisodiy o‘zlashning ta’siri yotadi. Maqolada Mirzacho‘lni o‘zlashtirish va ko‘chirish siyosatining tarixiy konteksti, uning turli davrlarda qanday amalga oshirilgani va uning ijtimoiy-siyosiy natijalari haqida chuqur tahlil qilishga harakat qilamiz.

Kalit so‘zlar: o‘zlashtirish, Mirzacho‘l, demografiya, qishloqlar, kanal va drenaj, sho‘rlanish, Sirdaryo viloyati.

Kirish. Mirzacho‘l — O‘zbekistonning markaziy qismini egallagan, tarixan cho‘l hududi bo‘lgan yer. Sovet davrida bu hududda yirik irrigatsion va melioratsion tadbirlar olib borilib, qishloq xo‘jaligiga yaroqli yerlar sifatida o‘zlashtirildi. Bu

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th May, 2025

jarayon bilan birga, aholining keng ko‘lamda boshqa hududlardan Mirzacho‘lga ko‘chirilishi ham amalga oshirildi. Ushbu hududning o‘zlashtirilishi va ko‘chirilishi, asosan, davlat siyosati va iqtisodiy muammolar bilan bog‘liq bo‘lgan. Mirzacho‘lni o‘zlashtirish siyosati ko‘pincha hukumatning ijtimoiy va iqtisodiy ehtiyojlariga qarab o‘zgargan. Har bir davrda o‘zlashtirishning asosiy maqsadi iqtisodiy manfaatlar, millatlararo o‘zaro munosabatlar va hududiy barqarorlikni ta‘minlash edi. O‘zlashtirish jarayoni faqat iqtisodiy emas, balki demografik, madaniy va siyosiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liq edi.

USLUBLAR: Ushbu tadqiqotda tarixiy-tahliliy metod, statistik tahlil, solishtirma uslub va demografik o‘zgarishlar monitoringi asos qilib olindi. Asosiy manba sifatida O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi, OAKga topshirilgan dissertatsiyalar, ilmiy maqolalar va tarixiy statistik ma‘lumotlardan foydalanildi.

NATIJALAR: Mirzacho‘lni o‘zlashtirishning boshlanishi 1950-yillarning oxiri va 1960-yillarning boshlarida SSSR miqyosida yirik yer o‘zlashtirish siyosati boshlandi. Ayniqsa, Mirzacho‘l sug‘oriladigan yerga aylantirildi. 1956–1966-yillarda yirik gidrotexnik inshootlar, kanal va drenaj tarmoqlari qurildi. Bu haqda Mirzayeva N o‘z tadqiqotlarida "Mirzacho‘l bugungi taraqqiyot sari uzoq tarixiy bosqichlardan o‘tgan hudud" sifatida baholaydi. Mirzacho‘lni o‘zlashtirish va ko‘chirish siyosati Markaziy Osiyo tarixida bir necha bosqichlardan o‘tgan. XIX asrning oxiri va XX asrning boshida, rus imperiyasining Markaziy Osiyoda kengayish jarayonida Mirzacho‘lni o‘zlashtirishning yangi shakllari paydo bo‘ldi. Bu davrda Rossiya imperiyasi o‘zining kolonial siyosatini amalga oshirgan va ko‘plab etnik guruhlar hududga ko‘chirilgan. Shuningdek, bu jarayon millatlararo qarama-qarshiliklarni kuchaytirgan va ijtimoiy geosiyosiy muammolarni keltirib chiqargan.

XIX asrda Rossiya imperiyasi Markaziy Osiyoda mustahkamlanishi bilan, Mirzacho‘lni o‘zlashtirish jarayoni boshlandi. Bunda, asosan, turli etnik guruhlarining ko‘chirilishi va aholi zichligini o‘zgartirishga qaratilgan siyosatlar amalga oshirildi. Bunday siyosatlarning natijasida hududda aholi tarkibi sezilarli darajada o‘zgargan.

Sovet davri (1920-1991): Sovet Ittifoqining Markaziy Osiyoda kuchli siyosiy va iqtisodiy dominatsiyasi Mirzacho‘lni o‘zlashtirish siyosatining yangi bosqichini

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th May, 2025

boshlab berdi. 1920-1930 yillarda, Sovet hukumati "agroekspansion" siyosatini amalga oshirdi, ya'ni yangi yerlar ochildi va ko'plab o'zbek va boshqa millat vakillari bu hududlarga ko'chib keldi. Buning natijasida, Mirzacho'lda agrar tarmoqlar rivojlandi va hududning iqtisodiy hayoti o'zgarib, yangi mehnat resurslari yaratilgan. Lekin bu jarayonning salbiy tomonlari ham mavjud bo'lib, ko'chirilgan etnik guruhlarining o'zaro nizolari va irqiy ajralishlari kuchaygan.

Mustaqillik davri (1991-yildan hozirgi kungacha): O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng, Mirzacho'lni o'zlashtirish va ko'chirish siyosati, asosan, ijtimoiy va iqtisodiy muammolarni hal qilishga qaratilgan. Shu bilan birga, yangi milliy siyosatlar va etnik hamjihatlikni ta'minlash uchun ko'plab chora-tadbirlar amalga oshirildi. Mustaqillik davrida, ayniqsa, ichki migratsiya, hududlararo resurslar taqsimoti va iqtisodiy barqarorlik masalalari dolzarb bo'ldi.

Aholini ko'chirish siyosati : O'zlashtirish siyosatining muhim jihatlaridan biri boshqa hududlardan, ayniqsa Farg'ona vodiysi, Toshkent va Samarqanddan ishchi kuchini jalb qilish bo'ldi. Xushvaqtov H.O.ning dissertatsiyasida ko'rsatilishicha, 1946–1970 yillarda Sirdaryo viloyatiga 100 mingdan ortiq aholi ko'chirildi. Bu jarayonda uy-joy, infratuzilma va mehnat sharoitlari katta muammo bo'lib qoldi.

Ijtimoiy-iqtisodiy holat : Mirzaliev U. o'z maqolalarida Mirzacho'ldagi demografik o'zgarishlar bilan birga ijtimoiy sohadagi rivojlanish, maktab, tibbiyot muassasalari va madaniyat markazlari tashkil etilganini ta'kidlaydi. Shu bilan birga, o'zlashtirish jarayoni ekologik muammolar — sho'rlanish, yer degradatsiyasi va ichimlik suvi tanqisligiga ham olib keldi.

Demografik o'zgarishlar: Tog'iyeva Z.N.ning tadqiqotlariga asoslanib aytish mumkinki, 1970–1980-yillarda Mirzacho'lda aholi soni 2 barobarga oshdi. Bu esa yangi aholi punktlari, qishloqlar va shaharcha tipidagi joylarning tashkil topishiga sabab bo'ldi. Migratsion oqimlar asosan mehnat resurslarini taqsimlash siyosati bilan bog'liq bo'ldi.

Muhokama: Mirzacho'lni o'zlashtirish siyosati SSSRdagi markazlashtirilgan agrar siyosat doirasida olib borildi. Bu jarayonda aholi ko'chirilishi ijtimoiy va psixologik muammolarni yuzaga keltirdi. Mahalliy aholining madaniy moslashuvi, yangi hududdagi iqlimga ko'nikishi, ishlab chiqarish mehnatiga jalb qilinishi —

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th May, 2025

bularning barchasi chuqur kompleks muammolarni keltirib chiqardi. Shu bilan birga, bu hudud O'zbekistonning paxtachilik salohiyatini oshirdi.

Etnik muvozanatning o'zgarishi : Mirzacho'lni o'zlashtirish jarayonida hududda etnik guruhlarining ko'payishi va ayrim guruhlarining aholi tarkibidagi ulushi o'zgargan. Rossiya imperiyasi va Sovet davrida amalga oshirilgan siyosat etnik tarkibni sezilarli darajada o'zgartirdi. Aholi tarkibidagi bu o'zgarishlar hududda siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy tartibsizliklarni keltirib chiqardi.

Ijtimoiy- iqtisodiy natijalar: O'zlashtirish siyosati Mirzacho'lning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan bo'lsa-da, bu jarayonning ijtimoiy natijalari ko'plab ijtimoiy tengsizliklarga olib keldi. Ayniqsa, ko'chirilgan aholi guruhlari o'zlarini yangi hududda integratsiya qilishda qiyinchiliklarga duch kelgan va ularning ijtimoiy farovonligi sezilarli darajada pasaygan.

Bugungi kunda Mirzacho'lni o'zlashtirish va ko'chirish siyosatining dolzarbligi, hududning iqtisodiy va siyosiy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar bilan bog'liq. Shuningdek, ichki migratsiya va aholi zichligini boshqarish masalalari katta ahamiyatga ega. Mirzacho'lni o'zlashtirish siyosatining ijtimoiy oqibatlarini kamaytirish uchun hukumat tomonidan yangi strategiyalar ishlab chiqilmoqda.

Xulosa

Mirzacho'lni o'zlashtirish va aholini ko'chirish siyosati nafaqat qishloq xo'jaligini rivojlantirish, balki butunlay yangi ijtimoiy-demografik muhit yaratishga olib keldi. Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, bu siyosatning muvaffaqiyatli jihatlari bilan birga, salbiy oqibatlari ham bo'lgan. Kelajakda irrigatsion hududlarni o'zlashtirishda kompleks rejalashtirish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy muvozanatni saqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Mirzacho'lni o'zlashtirish va ko'chirish siyosati Markaziy Osiyoning tarixiy-siyosiy jarayonida katta ahamiyat kasb etadi. Rossiya imperiyasi va Sovet Ittifoqining siyosatlari hududda ko'plab etnik guruhlarining o'zaro munosabatlarini shakllantirdi. Mustaqil O'zbekistonda bu siyosatning yangi shakllari ishlab chiqilmoqda, lekin har doim etnik muvozanatni saqlash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th May, 2025

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xushvaqto'v H.O. "Mirzacho'lni o'zlashtirish uchun aholi ko'chirilishi va ularning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli (1946–1970 yy)", PhD dissertatsiyasi.
2. Мирзаева, Н. Ж. (2025). XIX АСРНИНГ ОХИРИ XX АСР БОШЛАРИДА МИРЗАЧЎЛ ВОҲАСИ АҲОЛИСИНИНГ ДЕҲҚОНЧИЛИК МАДАНИЯТИДАГИ ТРАНСФОРМАЦИОН ЖАРАЁНЛАР. Решение социальных проблем в управлении и экономике, 4(4), 58-67.
3. Mirzaliyev U. "Mirzacho'1 ijtimoiy-iqtisodiy hudud sifatida: tarix va tahlil", Toshkent, 2020.
4. Tog'iyeva Z.N. "O'zbekiston Respublikasida demografik jarayonlar va ularning hududiy xususiyatlari", dissertatsiya.
5. BOSIMOVICH, T., & ALISHER, A. (2022). FROM THE HISTORY OF THE ANCIENT DEFENSE WALLS. International Journal of Intellectual Cultural Heritage, 2(5), 61-65.
6. Абдуматов, А. А. (2024). АКАДЕМИК АБДУЛАҲАД МУҲАММАДЖОНОВ ИЛМИЙ МЕЪРОСИДА ТАРИХИЙ ТАФАККУР МАСАЛАСИ. Science and innovation, 3(Special Issue 6), 426-431.
7. Назаров, О., & Абдуматов, А. (2024). ҲАДИС ИЛМИ РИВОЖИДАГИ ОЛТИН ДАВР. Ilm-fan va ta'lim, 3 (18)).
8. Галиев, С., Абдуматов, А., & Неъматов, Р. (2025). ГЕРОИ-ТАТАРЫ УЗБЕКИСТАНА, УЧАСТВОВАВШИЕ ВО ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЕ. Наука и инновации в системе образования, 4(4), 35-39.
9. Yuldashevich, A. U., Akhmatkulovich, A. A., & Ugli, R. I. K. (2024). STRUGGLE FOR THE NEWLY FORMED ORENBURG-TASHKENT CARAVAN TRADE ROUTE OF THE BUKHARA EMIRATE AND THE KOKHAN KHANATE AT THE BEGINNING OF THE 19TH CENTURY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF HISTORY, 5(12), 16-21.
10. Bosimovich, T. B., & Jonibek, R. (2022). FROM THE HISTORY OF EARLY MEDIEVAL POTTERY CRAFT. World Bulletin of Social Sciences, 16, 86-87.
11. Tuychibaev, B. (2023). OF PRESERVATION AND USE OF STONE MONUMENTS IN PARTICULAR ISSUES. Science and innovation, 2(C4), 70-75.

International Educators Conference

Hosted online from Toronto, Canada

Website: econfseries.com

7th May, 2025

12. Xoshimjon o'g'li, R. I. (2024). 8.4 MOVAROUNNAHRGA ISLOM DININING KIRIB KELISHI VA UYG 'ONISH DAVRINING BOSHLANISHI. Innovative technologies in construction Scientific Journal, 8(1), 12-15.

13. Мавлянов, У. Н., Райимжонов, И. Х., & Абдуалимова, З. М. (2025). СЛАВЯН ЦИВИЛИЗАЦИЯСИ ВА УНИНГ КЕЛАЖАГИ: ДАНИЛЕВСКИЙ БАШОРАТИ. Современные подходы и новые исследования в современной науке, 4(5), 82-90.

14. Мавлянов, У. Н., Райимжонов, И. Х., & Абдуалимова, З. М. (2025). ФРИДРИХ НИЦШЕ ВА МАДАНИЯТНИНГ ИРОДА АСОСИДАГИ ТАЛҚИНИ. Современные подходы и новые исследования в современной науке, 4(5), 91-98.